

GONCHAROV IVAN
ALEKSANDROVICH

**TAVALLINEN
JUTTU I**

Ivan Goncharov
Tavallinen juttu I

«Public Domain»

Goncharov I.

Tavallinen juttu I / I. Goncharov — «Public Domain»,

Содержание

I	5
II	19
Конец ознакомительного фрагмента.	26

Ivan Aleksandrovich Goncharov

Tavallinen juttu I / Kaksi-osainen romaani

I

Kerran kesällä, Gratshahin kylässä, köyhänpuolisen tilanomistaja Anna Pavlovna Adujevin luona nousivat kaikki emännästä alkaen kahlekoiraan Barbosiin asti päivän valetessa.

Ainoastaan Anna Pavlovnan ainoa poika Aleksander Fioderitsh makasi, niinkuin kahdenkymmenen vuotisen nuorukaisen tulee maata, sankarin unessa; mutta talossa kaikki vaan hyörivät ja pyörivät. Palvelusväki kävi kumminkin varpaisillaan ja puhui kuiskaten, etteivät olisi herättäneet nuorta herraa. Jos joku hiukankin kolautti tahi puhui kovaa, niin Anna Pavlovna ilmestyi paikalla kuin ärsytetty emätiikeri, rankasi varomatonta aika ripityksellä, loukkaavalla haukkumanimellä, sattuipa välistä, että vihansa ja voimiensa mukaan töykkäykselläkin.

Kyökissä laitteli ruokaa kolme käsiparia aivan kuin kymmenelle hengelle, vaikka koko herrasväen perheessä oli kaikkiaan vaan Anna Pavlovna ja Aleksander Fioderitsh. Liiterissä pyyhittiin ja voideltiin ajopeliä. Kaikki toimivat ja tekivät pää hiessä työtä. Barbos yksinään vaan ei toiminut mitään, mutta sekin otti tavallansa osaa yleiseen hyörinään. Silloin kun sen ohitse kulki lakeija, kuski, tahi tyttö sipsutti, huiski se hännällään ja haisteli tarkasti ohitse kulkevata. Siltä kumminkin näytti, kuin se olisi silmineen kysynyt: tokkohan minulle vihdoinkaan sanovat, mikä kumman hyörintä meillä on tänään?

Hyörintää oli senvuoksi, kun Anna Pavlovna laski poikansa Pietariin palvelukseen, tahi, kuten hän sanoi, ihmisiä katsomaan ja itseään näyttämään. Häntä kuolettava päivä! Senvuoksi hän onkin niin murheissaan ja liikutettu. Useasti, kesken puuhia, aukasee hän suunsa käskeäkseen jotain ja pysähtyy yht'äkkiä kesken sanaa, ääni pettää hänet, hän kääntyy syrjään, pyyhkii jos ehtii kyyneleen, jos ei ehdi, niin pudottaa sen matkalaukulle, johon hän itse pakkasi Sashinkalleen liinavaatteita. Kyyneleet kiehuivat aikoja sitten hänen sydämessään; ne nousivat kulkkuun, painoivat rintaa ja olivat valmiit valumaan kolmena virtana; näytti niinkuin hän olisi säästänyt niitä jäähyväishetkeksi, päästäen niitä silloin tällöin pisaran kerrassaan.

Ei ainoastaan hän itkenyt erohetkeä. Sashinkan kamaripalvelija Evsei, suri myöskin kovasti. Hän valmistelihe lähtemään herran kanssa Pietariin, jätti kaikista lämpimimmän nurkan talosta, uunin päällyksen Agrafenan kamarista, ensimmäisen ministerin Anna Pavlovnan talouden hoidossa ja – mikä oli vielä kaikesta tärkein Evseista, rouvan ensimmäisen emännöitsijän.

Uunin päällyksen takana oli ainoastaan tilaa asettaa sinne pari tuolia ja pöytä, jolla valmistettiin teetä, kahvia ja haukattavaa. Evsei sijoittuu myös uunin takanakin ja Agrafenan sydämeen. Toisella tuolilla istui Agrafena itse.

Historia Agrafenasta ja Evseista oli talossa jo vanha taru. Hänestä, niinkuin kaikesta muustakin maailmassa puhuttiin ja parjattiin molempia, ja sitten, niinkuin kaikesta muustakin tauskosivat. Itse rouva oli tottunut näkemään heitä yhdessä ja he olivat onnellisina kokonaista kymmenen vuotta. Kuinkahan moni voi elämästään laskea kymmenen onnellista vuotta! Siksipä tulikin tuo häviöhetki! Hyvästi lämmin nurkka, hyvästi Agrafena Ivanowna, hyvästi turakka-peli, kahvit, viina ja kirsikkaviini – hyvästi kaikki!

Evsei istui äänetönnä ja huokaili syvästi. Agrafena puuhaili, kulmakarvat rypistettyinä, taloutta. Hänen surunsa tuli myös tavallansa ilmi. Samana päivänä kaasi hän harmissaan teen, sen sijaan kun olisi pitänyt antaa tavallisuuden mukaan rouvalle ensimmäisen kupillisen väkevätä teetä, viskasi hän sen ulos: "Ei kenenkään tarvitse saada sitä", ja vahvana otti hän torat vastaan. Kahvi hänellä kiehui liiksi, kerma paloi, ja kupit putoilivat hänen käsistään. Hän ei pannut tarjotinta pöydälle, vaan heitti

rämähytti; ei aukaissut kaappia eikä ovea, vaan paiskoi niitä. Hän ei itkenuyt, vaan oli vihainen kaikesta ja kaikille. Tämä oli sitäpaitsi ylimalkaan pääpiirteenä hänen luonteessaan. Hän ei ollut koskaan tyytyväinen; ei mikään ollut hänen mielensä mukaan; aina hän nurisi ja kanteli. Mutta tällä päättävällä hetkellä paljastui hänen luonteensa kaikkine ominaisuuksineen. Kaikista enemmän näytti hän olevan vihainen Evseille.

Agrafena Ivanowna!.. sanoi Evsei surkuteltavalla äänellä ja lempeästi, joka ei oikein sopinut hänen pitkälle tukevalle ruumiilleen.

– No mitä sinä tässä istut, lörrpäsuu? – vastasi hän, aivankuin Evsei olisi siinä ensimmäistä kertaa istunut. – Laske minua: minun täytyy saada pyyheliinan.

– Ah, Agrafena Ivanowna! toisti hän laiskasti huoaten ja nousten tuolilta ja samassa laskeutuen taaskin istumaan, kun Agrafena oli ottanut pyyheliinan.

– Siinä vaan nyyhkii! Mokomasta nokkaviisaasta on pääsemättömässä!

Jumalani, mikä rangaistus! Eikä hänestä pääse!

Helinällä pudotti hän lusikan huuhtomavatiin.

– Agrafena! kuului yht'akkiä toisesta kamarista: Luulen sinun tulleen hulluksi! Etkö tiedä, että Sashenko makaa. Tappeletko lemmittysi kanssa jäähyväisiksi, vai mitä?

– Sinun mielestäsi ei saisi liikahtaa, istua vaan kuin kuollut! suhisi Agrafena käärmeeen tavalla, pyyhkien kuppia molemmin käsin, juurikuin hän olisi aikonut särkeä sen palaisiksi.

– Hyvästi, hyvästi! sanoi Evsei hirmuisella huokauksella: – tämä on viimeinen päivä Agrafena Ivanowna.

– Jumalan kiitos! viekööt pirut teidät täältä: tilavampi on sitten.

Laske tuossa nyt, ei ole astumasijaa: niin levitti tuossa jalkansa!

Evsei kosketti häntä olkapäästä – silloin kun Agrafena oli vastannut hänelle. Hän huokasi jälleen, mutta paikasta ei liikahtanut; turhaa olisi ollutkin liikahtaa: Agrafena ei kumminkaan sitä tahtonut. Evsei tiesi sen eikä ollut milläänkään.

– Kukahan minun paikallani istunee? – sanoi hän yhä huoaten.

– Haltia! – vastasi Agrafena änkyttäen.

– Suokoon Jumala! kun vaan Proshko ei istuisi. Mutta kuka teidän kanssanne nyt pelaa turakkaa?

– No, vaikkapa Proshkokin, mitähän vaaraa siinä olisi? huomautti

Agrafena pistävästi.

Evsei nousi.

– Älkää peljätkö, Proshkon kanssa Jumal' avita, älkää peljätkö! sanoi hän rauhattomasti ja melkein vihaisesti.

– Kuka minua voisi kieltää? sinäkö, vai mitä, mokomakin hyvä esimerkki?

– Hyvä ystävä, Agrafena Ivanowna, alkoi hän rukoilevalla äänellä; ottaen häntä – vyötäisten ympäri, sanoisin minä, jos hänellä olisi ollut vähintäkään tunnusmerkkiä vyötäisiin.

Mutta Agrafena vastasi syleilyyn töykkäyksellä rintaa vasten. – Hyvä ystävä, Agrafena Ivanowna, jatkoi hän: – tokkohan Proshko rakastaisi teitä, niinkuin minä olen rakastanut? Katsokaa millainen häpeämätöin ihminen hän on: ei anna yhdellekään naiselle rauhaa. Mutta minä! a – ah! Te olette minusta kuin simruuti silmieni edessä! Jos ei herrasväen tahto tulisi kysymykseen, niin... ah!..

Sitä sanoessa pörähti hän itkemään ja viittasi kädellään. – Agrafenakaan ei voinut pidättää itseään: hänen surunsa puhkesi kyynelinä ilmi.

– Mutta jätäkö sinä minut rauhaan kirottu? sanoi hän itkien: – Mitä tuossa hupakko mökötät! Välittäisinkö minä Proshkosta! etkö näe itsekin, ettei häneltä kuule kunnollista sanaa? muuta ei osaakaan kuin käsiään hätistellä.

– Hätyyttääkö hän teitäkin? Sitä hylkiötä. Te tietysti ette virka mitään! Minäpä häntä. —

– Koettakoon vaan, niin saa nähdä! Eikö palvelijoiden joukossa ole muitakin naisia kuin minä? Proshkon kanssako viitsisin! kaikkiapa vielä luulet! Hänen vieressään kuvattaa istuakin – suurin

sika sioista! Häntä saa pitää yhä silmällä, ettei vaan löisi toista ihmistä tahi sieppaisi käsistä jotain herrasväen omaa – niin ettei sitä huomaakaan.

– Agrafena Ivanowna, jos kumminkin niin tapahtuisi – onhan kiusaaja voimakas – niin pankaa ennen Grishko tänne istumaan: hän on kumminkin hyvätahtoinen, hiljainen työmies, eikä irvihammas.

– Löysipä vielä jotain! sanoi Agrafena hänelle: – mitä sinä minua jokaiselle tarjoat, olenko minä mikä... Mene tuosta tiehesi! Paljon löytyy teitä velikultia, johon tässä rupeisin jokaisen kaulassa riippumaan: enpä ole sitä laatua. Sinun kanssasi ainoastaan, mokomankin pahanhengen, on kiusaaja syntieni tähden minut kietonut, sitäkin kadun... löysipä toki jotain!

– Jumala teitä palkitkoon hyvydestänne! Niin kuin raskas taakka putosi hartioiltani! huudahti Evsei.

– Onpahan nyt iloissaan! räkäsi Agrafena kuin peto: – onpahan toki iloittavaa – iloitse nyt!

Hänen huulensa kävivät vaaleiksi vihasta. Molemmat olivat ääneti.

– Agrafena Ivanowna! sanoi Evsei vähän ajan perästä.

– No, mitä vielä?

– Olenhan aivan unhottanut: aamusta lähtien ei ole suussani ollut edes kaste-pisaraakaan.

– Sitähän sinä vaan – .

– Murheesta, hyvä ystävä. Hän otti kaapin alahyllyltä, sokeritopan takaa juomalasillisen viinaa ja kaksi hirmuista leipäpalaa kinkun kanssa. Kaikki tämä oli hänelle huolellisella kädellä varustettu. Hän työnsi Evseille kaiken tämän, sillä tavalla, ettei edes koirillekaan niin työnnetä. Toinen palanen putosi maahan.

– Se, tukehdu! Toivon että... no hiljempaa, älä maiskuta suutasi, että kuuluu ympäri koko taloa.

Hän kääntyi toisaalle päin ikäänkuin halveksimalla, mutta Evsei alkoi verkalleen syödä ja katseli kulmiensa alta Agrafena ja peitti toisella kädellään suutaan.

Sillä välin näkyi portista postimies, joka ajoi kolmella hevosella. Aisa-hevosien kaulan ylitse oli heitetty vommel. Kello, joka oli satulaan kiinni sidottu, väenteli väkinäisesti ja humisevalla äänellä kieltään sidotun juopuneen tavalla, joka on arestiin pantu. Postimies satoi hevoset liiteriin katoksen alle, heitti lakin päästään, otti sen sisältä likaisen pyyheliinan ja pyyhki hien kasvoiltansa. Nähtyään hänet ikkunasta, kalpeni Anna Pavlowna. Hänen jalkansa notkistuivat, kätensä putosivat hervottomina, vaikka hän oli tätä odottanutkin. Tultuansa jälleen entiselleen, kutsui hän Agrafena.

– Mene hiljaksen varpaisillasi ja katso, makaako Sashenka – sanoi hän. Tuo kyyhkyseni nukkuu yli ajan ehkä viimeisenä päivänäkin: sitten en voisi katsella häntä kyllikseni. Tahi ei, osaisitko sinä! sinä astut vielä sisään kuin lehmä. Menen ennemmin itse...

Ja hän meni.

"Sinä et ole muka lehmä!" nurisi Agrafena, kääntyen omalle puolelleen. "Kappas vaan, vai lehmä! Montako tämmöistä lehmää sinulla lienee?"

Anna Pavlowna vastaan tuli itse Aleksander Fedoritsh, vaaleaverinen, kukoistuksen ijällä, täydessä terveydessä ja voimassa oleva nuori mies. Hän tervehti iloisesti äitiään, mutta nähtyänsä yht'äkkiä matkalaukun ja nytyt, hämmästytti hän ja meni ääneti ikkunan luo ja alkoi piirtää sormellaan ikkunaruuuun. Hetken kuluttua puhui hän jälleen yhtä huolettomasti äitinsä kanssa, jopa ilolla katseli matkavarustuksia.

– Kuinka sinä, ystäväiseni, makasit niin kauan, sanoi Anna Pavlowna: – oikein kasvosi ovat turvonneet? Annapas minä pyyhin silmiäsi ja poskiasi ruusuvedellä.

– Ei, mammaseni, ei tarvitse.

– Mitä sinä tahdot suuruksesi: teetäkö vai kahviako ensin? Käskin pannulla paistaa hakattua lihaa happamen kerman kanssa – mitä sinä tahdot?

– Yhdentekevä, mammaseni.

Anna Pavlowna sijoitteli vieläkin liinavaatteita, pysähtyi sitten ja katsoi suruisena poikaansa.

– Sascha!.. sanoi hän vähän ajan päästä.

– Mitä tahdotte, mammaseni?

Hän venytteli vastausta juurikuin jotakin peljäten.

– Ystäväiseni, mihin sinä matkustat ja minkätähden? kysyi hän vihdoinkin hiljaisella äänellä.

– Kuinka mihin, mammaseni? Pietariin sentähden... sentähden... että...

– Kuules, Sascha, sanoi hän mielenliikutuksessaan, pantuansa kätensä hänen olkapäällensä, luultavasti sillä tarkoituksella, että koettaa viimeistä keinoaan: – ei ole vielä myöhäistä: mietipäs, jää tänne: —

– Jäädä! Miten sitä voisi! Ovathan... liinavaatteetkin pakatut, sanoi poika, kun ei tiennyt keksiiä muuta.

– Liinavaatteetko pakatut! Vaan katsos... tuossa... tuossa... ovatko ne pakatut:

Kolmella kerralla otti hän ne matkalaukusta.

– Mitä ihmeitä, mammaseni. Olen valmistaunut matkalle ja yht'äkkiä!

Mitä sanoisivat...

Ja hän tuli suruiseksi.

– En minä kiellä niin paljon oman itseni tähden kuin sinun tähtesi. Minkätähden sinä matkustat? Onneako hakemaan? Onko sinun täällä paha olla? Luuletko ett'ei äiti pitkin päiviä ajattele miten voisi täyttää kaikkia oikkujasi? Tietysti sinä olet nyt siinä ijässä, jolloin äidin hyvitykset eivät yksin tuota sinulle onnea; ja enhän minä sitä vaadikaan. Katsohan ympärillesi: kaikki katselevat sinua silmiin. Entäs Maria Wasiljewnan tytär, Sanjushka? Mitä... punastuitko? Kuinka tuo kyyhkyinen – antakoon Jumala hänelle terveyttä – rakastaa sinua. Kuulepas, kolmeen yöhön ei hän ole maannut!

– No, mammaseni, mitä te puhutte! hän muutoin...

– Niin, niin, juurikuin minä en näkisi... Ah niin! etten unhottaisi: hän otti sinun nenäliinojasi päärmätäkseen.

– "Minä tahdon itse, itse" – sanoi hän – "en anna kenellekään muille ompelena vielä nimetkin niihin". Näetkös mitä sinulla on muuta tarvis? Jää tänne!

Poika kuunteli ääneti pää alaspäin ja leikitteli aamutakkinsa tupsulla.

– Mitä sinä löydät Pietarista? jatkoi hän. Luuletko että eläminen siellä on yhtä hyvää kuin täällä? Ei ystäväiseni! Jumala ties mitä saat nähdä ja koittaa kylmää, nälkää ja puutetta – kaikkea saat kärsiä, Ilkeitä ihmisiä on jokapaikassa paljon, mutta hyviä ei löydä heti. Se arvo, mikä sinulla on maalla, on kaupungissakin – arvo on aina sama arvo. Kun et saa nähdä Pietarin elämää, niin sinusta näyttää, täällä eläessäsi, että olet ensimmäinen maailmassa; ja niin on kaikessa, armaani! Sinä olet sivistynyt, sukkela ja hyvä. Ja minä vanhus saisin iloita katsellessani sinua. Kun naisit, niin Jumala antaisi sinulle lapsia, minä hoitaisin heitä – ja sinä eläisit suruitta, huolitta, ja eläisit elinaikasi rauhallisesti ja hiljaa, etkä tarvitsisi kadehtia ketään; siellä sinun ei tulekaan ehkä hyvä olla, kenties vielä muistat sanojani... Jää tänne, Saschenka – mitä?

Saschenka rykäsi ja huokasi, mutta ei virkkanut sanaakaan.

– Katsopas tänne, jatkoi äiti auaisten balkongin oven: – eikö sinun ole sääli jättää nurkkaasi? Balkongilta löyhähti kamariin raitis ilma. Talosta levisi matkan päähän puutarha, jossa kasvoi vanhoja lehmuksia, tiheitä orjantappuroita, tuoreita ja tuuheita syreenejä. Puitten välissä loistivat kukat, joka haaralle luikertelivat tiet; etempänä järvi, tyyni kuin kuvastin hiljakseen rantojansa kostutteli; toiselta puolen aamuauringon kultaisten säteiden valamana – toiselta tummansininen kuin taivas joka siinä kuvastui ja sen pinnassa hieman värähteli. Siellä näkyi kaikenvärisiä ruispeltoja pyöreän amfiteatterin muotoisena ja liittyivät viheriäiseen metsään.

Anna Pavlowna, peitettyään kasvonsa toisella kädellään auringon paisteelta, osoitteli toisella joka esinettä.

– Katsopahan, sanoi hän: – miten kauniisti Jumala puki peltomme. Noista pelloista saamme pelkkiä rukiita 500 tynnyriä; entäs tuolla on vehnää ja tattaria; tattari ei ole samanlainen kuin viime vuonna: taitaa tulla siitä huono sato. Entäs metsä, kuinka se on kasvanut! Ajattelepas vaan miten suuri on Jumalan laupeus! Puita myömme omasta osastamme tuhanteen ruplaan. Ja metsän otukset sitten!

Ja kaikki tämä on sinun, rakas poikani; minä olen ainoastaan sinun isännöitsijäsi. Katsopas järveä: mikä loisto! Todella taivaallista! Miten kalat siinä kutevat, ostamme ainoastaan sampia, mutta kiiskiä, ahvenia, ruutanoita kiehumalla kiehuu: riittää itsellemme sekä työväellemme. Tuolla ovat lehmäsi ja hevosesi laiturilla. Täällä sinä olet yksinäsi kaikelle herralle, mutta siellä, ehkä jokainen lähettelee sinua sinne tänne. Ja sinä tahdot paeta tätä onnea, etkä tiedä vielä mihin, ehkäpä helvettiin... antakoon Herra anteeksi... Jää tänne!

Poika oli vaan ääneti.

– Etkö sinä kuuntele, sanoi hän. – Mitä sinä näin tarkasti katselet?

Nuori mies osoitti ääneti ja ajatuksissaan kädellään kauas. Anna Pavlowna katsahti ja kasvonsa muuttuivat. Tuolla peltojen välissä luikerteli tie kuin käärme ja katosi metsään, siihen luvattuun maahan, Pietariin. Anna Pavlowna oli muutaman minuutin ääneti, tointuakseen.

– Vai niin, sanoi hän vihdoinkin alakuloisesti. No, ystäväiseni, Jumalan haltuun! Matkusta, jos sinua niin vetää täältä pois: minä en pidätä! Et ainakaan voi sanoa, että äitisi masentaa nuoruuttasi ja elämäsi.

Äiti raukka! Siinä on sinulle palkinto kaikesta rakkaudestasi! Sitäköhän sinä odotit? Siinäpä se juuri onkin, ett'eivät äidit odota palkintoa. Äiti rakastaa rajattomasti ja ilman eroitusta. Jos olette suuret, kuuluisat, kauniit, ylpeät, jos nimenne kaikuu suusta suuhun, työnne kuuluu ympäri maailmaa – niin vanhuksen pää tutisee ilosta, hän itkee, nauraa ja rukoilee kauan ja tulisesti. Mutta poika suuremmaksi osaksi ei ajattele edes jakaa kunniaansa äitinsä kanssa. Jos olette henkisesti ja järjellisesti suhteessa köyhiä, jos luonto on jättänyt teidät vaillinaiseksi, jos sairaus rasittaa teidän sydäntänne tahi ruumistanne, ja vielä viimeksi, jos ihmiset työntävät teitä luotansa, eikä teille löydy sijaa heidän keskellä – sitä enemmän on sijaa äidin sydämessä. Hän painaa kovemmin rintaansa vastaan rumaa, raajarikkoista sikiötänsä ja rukoilee sen puolesta kauemmin ja tulisemmin.

Kuinka Aleksanderia voi sanoa tunnottomaksi sentähden, että hän oli päättänyt erota? Hän oli kahdenkymmenen vuoden vanha. Elämä oli kapalosta saakka hymyillyt hänelle, äiti hemmoitteli ja pilasi häntä hellyydellään, niinkuin tavallisesti pilataan ainoata lasta; hoitaja lauloi yhä hänen kätöksensä luona, että hän saa aina käydä kullassa eikä nähdä surua, professorit sanoivat hänen pääsevän kauas – ja jälleen kotia palatessaan hymyili naapurin tytär hänelle. Näytti siltä kuin talon kissa, Wasjka, olisi ollut hänelle ystävällisempi talossa kuin kenellekään muille.

Surua, kyyneleitä ja onnettomuutta tunsikin hän ainoastaan aavistuksen kautta niinkuin tunnetaan jotain ruttoa, joka ei ole vielä levinnyt ympäri, vaan piilee jossain kaukana kansan keskellä. Tulevaisuus kuvastui hänelle taivaan kaaren väreissä. Joku viittasi häntä kauas, mutta mikä, sitä hän ei oikeastaan tiennyt. Siellä välähtelivät viettelevät haamut, mutta hän ei voinut eroittaa niitä; kuului sekavia säveliä – milloin kunnian ääni, milloin rakkauden: kaikki tämä saattoi hänet onnesta vapisemaan.

Kotoinen maailma tuli hänelle kohta ahtaaksi. Luonto, äidin hyväilyt, hoitajan ja koko palvelusväen kunnioitus häntä kohtaan, pehmeä vuode, namuset, Wasjkan naukuminen – kaikki nämät hyvyydet, joita niin kalliiksi arvostellaan elämän iltaan kallistuessa, vaihtoi hän iloisesti epävarmaa viehätystä ja salaperäisyyttä täynnä olevaan viettelykseen. Sofian lempikin, tuo vieno ja ruusunpunainen lempi, ei voinut pidättää häntä. Mitä oli tämä lempi hänelle? Hän haaveksi semmoisesta äärettömästä intohimoisesta rakkaudesta, jolla ei löydy rajaa missään ja kasvaa nopein askelin. Hän lempi Sofiaa vähäisellä rakkaudella odottaessaan suurta. Hän haaveksi myös siitä hyödystä, jota hän tuottaisi isänmaalleen. Hän oli ahkera ja oppi paljon kaikkea. Hänen todistuksensa oli, että hän taitaa tusinan verran kaikenmoisia tieteitä ja puolen tusinan verran vanhoja ja nykyisiä kieliä. Enemmän kaikkea hän haaveksi kirjailijan kunniasta. Hänen runonsa kummastuttivat hänen tovereitaan. Monta polkua aukeni hänen eteensä, toinen tuntui toistaan paremmalta. Hän ei tiennyt mille antautua. Ainoastaan suora tie peittyi häneltä; jos hän olisi sen huomannut, niin kenties ei hän olisikaan matkustanut.

Kuinka hän olisi voinut jäädä? Äiti tahtoi – se oli aivan toinen ja luonnollinen asia. Kaikki tunteet olivat kuolleet hänen sydämissään, paitsi yksi, – rakkaus poikaansa, ja se kouristi palavasti tätä viimeistä esinettä. Jos poikaa ei olisi ollut, niin mitä hänellä olisi ollut tehtävää? Hän olisi ollut valmis vaikka kuolemaan. Aikojen sitten on todistettu, ettei naisen sydän voi elää rakkaudesta.

Aleksander oli hemmoitettu, mutta ei kuitenkaan perin pohjin pilattu kotielämällä, Luonto oli tehnyt hänet semmoiseksi että äidin rakkaus ja niiden kumartaminen, jotka häntä ympäröivät, vaikutti ainoastaan hänen hyviin puoliinsa, kehitti hänessä esimerkiksi ennenaikaisia sydämen taipumuksia, teki hänet meikein kaikkeen liian luottavaiseksi. Ehkä se sama herätti hänessä itserakkauden; mutta itserakkaus onpi vaan ainoastaan muoto; kaikki riippuu tietysti aineesta, jota siihen valetaan.

Paljon enemmän vahinkoa oli hänellä siitä, ettei hänen äitinsä kaiken rakkautensa ohessa antanut täyttä käsitystä elämästä, eikä valmistanut häntä siihen taisteluun, joka odotti häntä ja odottaa jokaista tulevaisuudessa. Mutta siihen oli tarvis taiteellinen käsi, terävä ymmärrys ja iso varasto kokemusta, jota ei olisi rajoittanut maaelämän ahdas horisontti. Olisi pitänyt rakastaa häntä melkein vähemmin, eikä ajatella häntä joka ainoa minutti, ja poistaa häneltä kaikkalainen huoli ja paha mieli, eikä itkeä hänen sijassaan hänen lapsuutensa aikana, vaan antaa hänen itsensä tuntee rajuilman lähenemistä ja omin voimin vastustaa ja ajatella kohtaloansa – sanalla sanoen antaa tietää, että hän on mies. Mistä Anna Pavlowna olisi kaikkea tätä ymmärtänyt ja etenkin voinut täyttää? Lukija on nähnyt millainen hän on. Ettekö tahtoisi vielä nähdä?

Hän oli unhottanut jo pojan itsekkäisyyden. Aleksander Feodoritsh tapasi hänet uudelleen liinaja muita vaatteita säilyttämässä. Puuhissaan ja matkaan kokoamisessaan unhotti hän melkein koko surunsa.

Näes, Saschenka, katso nyt tarkasti, mihin minä mitäkin panen, sanoi hän.

– Aivan alhaalla, laukun pohjalla on lakanoita tusina. Katsopas, onko, oikein kirjoitettu?

– On, mamma hyvä!

– Kaikissa on sinun nimesi, näetkös – A. A. Kaikki on Sanjushka tuo kyyhky, tehnyt! Häneltä ei kohtakaan olisi tullut valmista. Mitäs nyt? Niin, tyynyjen päällykset. Yks, kaks, kolme, neljä – oikein tässä on tusina. Tuossa on paitoja – kolme tusinaa – sitä unehtuu oikein katselemaan, se on hollannin kangasta; itse kävin Wasili Wasiljitshin luona tehtaalla; hän valitsi kaikkein paraimpia kolme pakkaa. Tarkasta, armaani, joka kerta, kun saat vaatteet pesijältä; etenkin uudet. Siellä näkee vähän tällaisia paitoja; ehkä vielä vaihtaisivat; niitä on sellaisia hylkiöitä, jotka eivät Jumalaa pelkää. Sukkia on kaksikymmentäkaksi paria. Tiedätkö, mitä olen arvellut? Minä panen rahalompakkosi yhteen sukkaan. Sinä et niitä tarvitse Pietariin saakka, niin, Jumala varjelkoon! Jos tapahtuisi, että hakisivat rahoja, niin siinä tapauksessa eivät löytäisikään. Sinne minä panen myös kirjeet sedällesi: kylläpä hän mahtanee tulla iloiseksi! Onhan tästä jo seitsemäntoista vuotta, kun viimeksi vaihdoimme sanaa keskenämme, se ei ole leikkiä! Tuossa on huivit, tuossa on nenäliinat. Sonjalle jäi vielä puolitusinaa. Älä hävitä, sydänpäpyni, nenäliinoja: ne ovat erinomaista puolibatista, jota Mihejewiltä otin kaksi ja neljännesruplaa tusinalta. No, siinä on kaikki liinavaatteet. Nyt päällysvaatteisin... Missä on Evsei? Miksi hän ei katso Evsei!

Evsei astui laiskasti kamariin.

– Mitä Te tahdotte? kysyi vielä laiskemmasti.

– Mitäkö Te tahdotte? sanoi Adujewa äkäisesti. – Minkätähden et katso kuinka minä sälytän? Siellä, jos matkalla pitäisi mitä ottaa, niin käännyt nurin niskoin kaikki. Ei voi vaan erota rakastetustaan – mokomakin aarre! Päivä on pitkä, ehdit vielä! Tällä tavoin sinä siellä aiot herraa hoitaa? Muistakin! Katso: tässä on nyt hyvä hännystakki – näetkös nyt, mihin sen panen? Saschenka säästä sitä: älä käytä joka päivä, verka maksoi 16 ruplaa kyynärä. Kun menet parempiin kesteihin, niin pane päällesi, mutta älä istu paikalla miten vaan sattuu, niinkuin tätisi, aivan kuin kiusalla, hän ei istu tyhjälle tuolille tahi sohvalle, vaan koettelee aina istua siihen, missä on hattu tai jotain muuta; yhtenä päivänä hän istui hillalautaselle – semmoista häpeää hän tekee. Jos menet taas huonompiin

ihmisiin, niin pane tämä hännystakki päällesi. Tässä ovat liivit – yks, kaks, kolme, neljä. Kaksi paria housuja. Oh! Vaatteita riittää kolmeksi vuodeksi. Uh! Kuinka väsyin! Onkos tuo ihme? Koko aamun olen hyörinyt. Mene, Evsei. Saschenka, puhutaan jostain muusta. Kun vieraat saapuvat, niin sitten ei ole ajattelemistakaan.

Hän istui sohvalle ja pani poikansa istumaan vierellensä.

– No Sascha, sanoi hän oltuansa ääneti vähäisen aikaa: – nyt sinä matkustat vieraasen paikkaan.

– Kuinka Pietari olisi "vieras" paikka, mitä sanotte mammaseni!

– Maltas, maltas – kuuntele, mitä tahdon sanoa! Jumala yksin tietää, mikä voipi sinua siellä kohdata, mitä kaikkea saat nähdä, hyvää sekä huonoa. Luotan, että Hän, taivaan isä, vahvistaa sinua; ja sinä ystäväni, älä unhota Häntä koskaan, muista että uskotta ei ole pelastusta missään eikä mistään. Siellä kun saavutat suuret arvonimet ja tulet kuuluisaksi – emmehän ole huonompia kuin muutkaan: isäsi oli aatelismies, majuri – nöyrystyivät kuitenkin Herran Jumalan eteen: rukoile onnessa ja onnettomuudessa, vaan älä tee niinkuin sananlaskussa sanotaan: "jos ei ukkonen jyrise niin talonpoika ei risti silmiään". Muutamat esim. niin kauan kuin on myötäinen tuuli, eivät katsahdakaan kirkkoon, vaan kun onnettomuus kohtaa, – niin silloin menee panemaan ruplan maksavia kynttilöitä Jumalan kuvien eteen, ja jakaa kerjäläisille: se on suuri synty. Koska sattui puheeksi kerjäläisistä, niin älä menetä niille turhaan rahaa, älä anna paljoo kerrassaan. Ei niitä maksa lellitellä, ne eivät vähästä hämmästy. Juovat rahat ja nauravat sinulle seljän takana. Minä tiedän, sinulla on hellä sydän: sinä annat ehkä rinnan kerrassaan. Ei, niin ei tarvitse tehdä; Jumala kyllä auttaa. Rupeatko käymään Herran temppelissä? Aiotko käydä joka sunnuntai aamupuolipäivä-kirkossa? Hän? huokasi! —

Aleksander oli ääneti: hän muisti, että yliopistossa ollessaan ja asuessaan lääninkaupungissa, hän ei käynyt kovinkaan hartaasti kirkossa; vaan maalla miellytti hän ainoastaan äitiänsä käymällä hänen kanssaan puolipäiväsaarna kuuntelemassa. Häntä hävetti viheltelemisen. Sentähden oli hän ääneti. Äiti ymmärsi hänen vaitiolonsa ja huokasi taaskin.

– No, minä en tahdo sinua pakoittaa, jatkoi hän: – sinä olet nuori ihminen, kuinka sinä voisitkaan käydä yhtä ahkerasti Herran temppelissä kuin me vanhat? Ehkä virkasikin estäisi sinua, tahi jos satut istumaan myöhään jossakin hyvissä ihmisissä, niin nuket kauan. Jumala armahtaa sinun nuoruuttasi. Älä sure, sinulla on äiti. Hän ei makaa myöhään. Niin kauan kuin minussa on vielä veripisara jälellä, niin kauan kunnes kyyneleet eivät ole silmistäni kuivuneet ja Jumala armahtaa syntiäni, niin ryömimällä menen; jos voimat eivät riittäisi kirkon kynnykselle asti, annan viimeisen huokaukseni tulla, viimeisen kyyneleeni itken sinun tähtesi, ystäväni. Rukoilen sinulle terveyttä, arvonimiä, kunniaristejä ja kaikkea tavallista ja maallista hyvää. Voisikohan Hän, laupias isä, olla ottamatta korviinsa köyhän ämmän rukousta? Itse en minä tarvitse mitään; ottakoon Hän minulta kaikki: terveyden, elämän, antakoon minun tulla sokeaksi, – kunhan vaan sinä saisit kaikkea iloa, kaikkea onnea ja hyvää.

Hän ei saanut loppuun puhutuksi, kyyneleet tippuivat hänen silmistään. Aleksander hyppäsi paikastaan.

– Mamma hyvä, sanoi hän. No istu, istu! vastasi hän pyyhkien hätäisesti kyyneleitään – minulle jäi vielä paljon puhumista. Mitä minä tahdoinkaan sanoa? Nyt sen unhotin ja... Näetkös tuota nykyistä muistiani... niin! seuraa paastoja, ystäväni: se on suuri asia! Keskiviikkoina ja perjantaina – Jumala antaa sitten anteeksi! Mutta suuressa paastossa – Herra varjelkoon! Näetkös Michail Michailitshia pidetään järkevänä miehenä, mutta mitä hänessä on! Olkoonpa suuri paasto tahi muu aika, – aina hän vaan syö lihaa. Oikein hiukset nousevat päässä pystyyn. Hän kyllä auttaa köyhiä, mutta luuletko hänen apunsa olevan Jumalalle kelvollisen? Kerran hän antoi erälle vanhukselle vaskirahan, tämä otti sen, mutta itse hän kääntyi ja sylkäsi. Kaikki kumartavat häntä silmien edessä ja puhuvat Jumala ties mitä, mutta selän takana ristivät silmiään ja muistelevat häntä kuin pahaa henkeä.

Aleksander kuunteli hiukan kärsimättömänä ja katsahdelti silloin tällöin akkunasta, kaukaista tietä. Äiti vaikeneti hetkiseksi.

– Ja ennen kaikkea, varjele terveyttäsi, jatkoi hän. – Jos sattuisit sairastumaan, josta Herra varjelkoon! – vaarallisesti, niin kirjoita, minä kokoon kaikki voimani ja tulen luoksesi. Kuka siellä hoitaisi sinua? Ehkä vielä tyhjentäisivät kaikki sairaalta. Älä käy yöllä ulkona; petollisia ihmisiä pakene! Säästä rahoja... oh, säästä niitä onnettomuuden päiviksi. Käytä niitä järjellisesti. Niistä kirotuista lähtee kaikki hyvä ja paha. Älä tuhlaa, älä anna tulla turhia kulunkeja. Sinä tulet saamaan täsmälleen kaksituhatta ja viisisataa ruplaa minulta vuodessa. Kaksituhatta viisisataa ruplaa, se ei ole pikkuinen summa! Älä rupea ylellisyyttä harrastamaan, äläkä muutakaan semmoista, vaan älä kiellä itseltäsi sitä, mikä ei ole kohtuuden rajojen ulkopuolelta; jos mielesi tekee keskustella – älä ole saita. – Viinalle älä antaudu – oh, se on ihmisen ensimmäinen vihollinen! Vielä (tässä puhui hän matalammalla äänellä) varo naisia! Kyllä minä heidät tunnen. Löytyy niitä semmoisia hävyttömiä, että itse hyppäävät kaulaan, kun huomaavat tuollaisen...

Rakkaudella katsahti hän poikaansa. – Jo riittää, mammaseni. Minä olisin jo syönyt aamiaista, sanoi hän melkein harmistuneena.

– Paikalla, paikalla... vielä yksi sana. Naineita naisia älä himoa, kiiruhti hän sanomaan loppuun, se on suuri synti! "Ei sinun pidä himoitseman lähimmäisesi emäntää", on sanottu käskyssä. Ehkä siellä jonkinlainen saa sinut jo häihin asti viekotelluksi – Jumala varjelkoon – en voi semmoista ajatellakaan. Kyllä ne ovat valmiit vetämään ansaansa, kun näkevät olevan rahoja ja muuten miellyttävän. Jos sentään päällysmiehesi tahi jonkun kuuluisan ja rikkaan ylimyksen mieli sinuun palaisi ja hän tahtois antaa sinulle tyttärensä, niin sitten sopii, mutta kirjoita minulle; tulen vaikka millä tavalla katsomaan etteivät pistäisi sinulle vaikka millaista saadakse sinä käsistään pois; vanhanpiian tahi muun kelvottoman. Tämöistä halukkaasti jokainen itselleen viettelee. No, jos itse rakastuisit ja sattuisi hyvä tyttö – niin – tässä hän puhui vielä hiljemmin... Sofian voi sysätä syrjäänkin. (Ämmä oli rakkaudesta poikaansa valmis ajattelemaan väärinkin.) Tosiaankin mitä Maria Karnovna on saanut päähänsä. Et sinä ole hänen tyttärelleen pari. Maatyttö! Sinut vielä toisellaisetkin mielellään omistaisivat.

– Sofianko! Ei mamma, minä en häntä koskaan unhota! sanoi Aleksander.

– No, no, rauhoitu, ystäväiseni, rauhoitu, minä sanoin vaan suotta. Palvele ensin, tule takaisin, niin sitten mitä Jumala antaa; eiväthän morsiamet karkaa! Jos et unhota, niin tuota... Jos, taas...

Hän aikoi sanoa jotain, vaan ei tahtonut uskaltaa, kumartui sitten hänen korvaansa ja kysyi hiljaan:

Mutta etkö unhota... äitiäsi?

– Kas kuinka pitkälle pääsitte puheellanne, katkasi poika, – käskekää pian tuomaan esille mitä teillä on syötävätä; mannaruokaako, vai mitä? Unhottaa teidät! Kuinka tuommoista voitte ajatella? Jumala minua rankaisee...

– Taukoa, taukoa, Sascha, puhui hän kiiruusti – miksi sinä huudat, oman pääsi päälle rangaistusta! Älä, älä! Olkoon miten tahansa, vaikkapa tapahtuisikin semmoinen synti, anna minun yksin kärsiä. Sinä olet nuori, elämäsi vasta alkaa, sinä saat ystäviä, kun nait – nuori vaimo täyttää kyllä äitisi sijan, kaikki. – Ei, Jumala sinua siunatkoon, niinkuin minä sinua siunaan.

Hän suuteli poikansa otsaa ja siihen hänen neuvonsa loppuivat. —

– Kumma kun ei yksinään tule? – sanoi hän: – ei Maria Karpovna, ei Anton Ivanitsh eikä pappikaan? Johan päivällisjumalanpalveluksen olisi pitänyt loppua! Kas tuolla näkyy joku tulevan! Taitaa olla Anton Ivanitsh... niin se onkin; siinä hän tulee, kun hänestä puhutaan.

Kuka ei tuntisi Anton Ivanitshia. Hän on se ikuinen juutalainen. Hän on aina ollut olemassa ja joka paikassa jo muinaisinakin aikoina, eikä ole koskaan loppunut olemasta. Hän on ollut läsnä sekä kreikkalaisissa että roomalaisissa pidoissa, söi tietysti juottovasikkaa, jonka onnellinen isä oli eksyneen poikansa tulon johdosta teurastanut.

Meidän Venäjällä hän löytyy monessa muodossa. Se, josta nyt puhumme, on tämän kaltainen: Hänellä on parikymmentä sielua pantattuna ja uudelleen pantattua; hän asuu melkein mökissä tahi jossain eriskummallisessa aitan tapaisessa – sisäänkäytävä jostain takaa, hirsien yli, vitsa-

aidan vierestä; parikymmentä vuotta on hän yhä luvannut, että ensi keväällä ryhtyy uuden talon rakentamiseen. Taloutta ei hän pidä kotona ollenkaan. Sitä ihmistä ei löydy hänen tuttavistaan, joka olisi hänen luonaan syönyt päivällistä, illallista tahi juonut kupillisen teetä, vaan ei löydy myöskään sitä ihmistä, jonka luona ei hän olisi tehnyt sitä viiteenkymmeneen kertaan vuodessa. Ennen muinoin kävi Anton Ivanitsh puettuna leveissä housuissa ja kasakinissa [takki, jota kasakat käyttävät. Suom. muistutus.], mutta, nyt käytti hän arkipäivinä tavallisia housuja ja takkia, mutta pyhinä hännystakkiakin, Jumala ties mitä mallia. Näöltään hän on lihava, sentähden ettei hänellä ole huolia, murheita eikä mielenliikutuksia, vaikka hän teeskentelee, että muka kaiken ikänsä on elänyt muiden murheilla ja huolilla; onhan se tietty, etteivät muiden murheet meitä kuiveta: mutta niinhän on tapana lausua ihmisillä.

Oikeastaan ei kukaan tarvitse Anton Ivanitshia, mutta hänettä ei tapahdu yksikään juhlallisuus: ei häitä eikä hautajaisia. Hän on kaikissa kutsutuissa päivällisissä ja iltamissa, kaikissa kotineuvottelemisissa; hänettä ei oteta askeltakaan. Ajattelevat kenties, että hän on hyvinkin tarpeellinen, täyttää ehkä jonkun tärkeän tehtävän, antaa jonkin hyvän neuvon, parantaa oikeuden asian, – vielä mitä! Tämänkaltaista tehtävää ei kukaan usko hänelle, sillä hän ei osaa mitään, eikä tiedä mitään: ei oikeusjutuissa, ei välittäjänä eikä sovittajana – ei kerrassaan mitään.

Mutta sen sijaan annetaan hänen esim. viedä terveisiä semmoiselta tämmöiselle, hän vie ehdottomasti ja jääpi samalla aamiaiselle, – tahi antaa sen ja sen tietää, että tunnettu paperi on saatu, mutta millainen, sitä hänelle ei virketa, – eli viedä sinne mesi-pytyn tahi kourallisen siemeniä, mutta ettei vaan kaataisi tahi pudottaisi, – muistuttaa, milloin on nimipäivät. Vielä käytetään Anton Ivanitshia semmoisissa asioissa, joita ei voi palvelijalle uskoa. Sanovat: "Ei sovi Petrushkaa lähettää", sillä se kääntää koko asian. Ei käyköön ennen Anton Ivanitsh. Tahi: Ei, sovi palvelijaa lähettää: Semmoinen tahi tämmöinen voisi pahastua, parempi on lähettää Anton Ivanitshin. Kylläpä kummastuttaisi kaikkia, jos häntä ei olisi jossain päivällisillä tahi iltamassa!

– Mutta missä on Anton Ivanitsh? kysyisi jokainen varmaan kummastuksella. – Mikä hänen on? Ja miksi ei häntä ole?

Päivällinen ei olisi päivällinen ilman häntä. Sitten lähetettäisiin hänen luokseen joku kysymään, mikä hänen on, onkohan sairastunut, tahi onko matkustanut jonnekin? Jos hän sattuisi olemaan sairas, niin omaa sukulaistaan ei ilahutettaisi semmoisella osanotolla.

Anton Ivanitsh lähestyi Anna Pavlownan kättä.

– Hyvää päivää, Anna Pavlowna hyvä, saan kunnian toivottaa onnea uudelle...

– Mille uudelle, Anton Ivanitsh? kysyi Anna Pavlowna, tarkastaen itseään kiireestä kantapäihin.

– Portin edessä on uusi silta! Varmaan ovat sen hiljan laittaneet? Miksikähän laudat eivät hypi tullessaan pyörien alle? Katsoin ja näin, uusi silta!

Tuttaviaan kohdatessaan, onnitteli hän. aina jollekin, oli se sitten paaston aikaan, keväällä tahi syksyllä; jos suojan perästä on pakkaneen – pakkasella, jos pakkasen perästä tulee suoja, suoja-ilmalla.

Tällä kertaa ei ollut mitään tämän kaltaista, mutta hän keksi sittenkin jotakin.

– Teille lähettää terveisiä Aleksandra Wasiljewna, Matriona

Mihailowna, Piotr Sergeitsh, sanoi hän.

– Kiitän nöyrimmästi, Anton Ivanitsh! Ovatko heidän lapsensa terveet?

– Jumalan kiitos!

– Minä tuon teille herran siunauksen: minun jälessäni tulee pappi.

Oletteko, rouvaseni, kuullut meidän Semen Arhipititshtia?

– Mitä? kysyi Anna Pavlowna säikähtyen.

– Hän on päättänyt päivänsä!

– Mitä te sanotte! Milloin?

– Eilen aamulla. Minulle annettiin tieto: illalla laukkasi poika ilmoittamaan; minä läksin sinne, enkä maannut koko yönä. Kaikki ovat kyynelissä: täytyi sekä lohduttaa että järjestää. Kaikkien kädet olivat vielä voimattomat. Kyyneleitä vaan, kyyneleitä, – minä olin ainoa.

– Herra, Herra Jumala! sanoi Anna Pavlowna päättään nykyttäen – siinä on meidän elämämme! Kuinka se voi tapahtua? Laittoihan hän terveisiä teidän kanssanne viime viikolla!

– Niin hyvä ystävä! mutta hän on jo monta aikaa sairastanut, vanha ukko: ihme että niinkin kauan on pystyssä pysynyt!

– Mikä vanha! Hän oli ainoastaan vuotta vanhempi minun miesvainajatani. Tulkoon hänelle taivaan valtakunta! sanoi Anna Pavlowna, ristien silmiään. – Säälistää minua Feodoria Petrowna parka! Hän jäi lapset käsivarrelle. Se ei ole leikin tekoa: viisi kappaletta ja melkein kaikki tyttäriä! Milloin hautajaiset ovat?

– Huomenna.

– Jokaisella näkyy olevan omat surunsa, Anton Ivanitsh; minä taas poikaani saatan matkalle.

– Mitäpä sille mahtaa, kaikki olemme ihmisiä! Kärsi, on sanottu pyhässä raamatussa.

– Älkää toki suuttuko, että teitä vaivaamme tulemaan tänne surua kanssamme hälventämään; te rakastatte meitä kuin sukulainen.

– Voi, hyvä ystävä, Anna Pavlowna, ketä minä rakastaisin kuin sukulaista ellen teitä? Montakohan meillä teidän kaltaistanne löytyy? Ette tiedä itsellenne arvoa antaa. Pääni on täynnä puuhaa: oma rakennuksenikin pyörii päässäni. Koko eilisaamun mellastin urakkamiehen kanssa, mutta emme kumminkaan sovi. Miksipä en lähtisi, mietiskelin? Mitä hän, ajattelin, voisi siellä yksin minutta toimia. Hän ei ole enää nuori ihminen, päänsä voisi sekasin mennä. – Jumala antakoon teille terveyttä, Anton Ivanitsh, kun ette meitä unhoita. Tosiaan en tunne kohta itsiäni: semmoinen tyhjyys on päässä, en näe mitään! Kurkku on kyneleistä kuivanut. Pyydän teitä haukaamaan: varmaan olette väsynyt ja ehkä nälässäkin. —

– Kiitän nöyryimmästi! Totta puhuakseni otin ohimennen pienen kulauksen Sergei Petrovitshin luona ja sieppasin palasen päälle. No, mutta eihän tuokaan häiritse. Kun pappi tulee, antaa hänen siunata! Tuolla hän on jo porteilla.

Pappi tuli. Tulipa Maria Karpownakin lihavan, punaposkisen tyttärensä kanssa, jolla oli hymy huulilla ja itkusta punaiset silmät. Sofian silmät ja koko kasvojen juonne sanoivat selvästi: minä tulen yksinkertaisesti rakastamaan, ilman juonia, hoidan miestäni kuin lapsenpiika, tottelen häntä kaikessa enkä ole koskaan olevinani häntä viisaampi; miten voisikaan olla miestäni viisaampi? Se on synti! Hoidan ahkerasti talouttani, ompelen; synnyttän hänelle puolen tusinaa lapsia, imetän niitä, hoidan, puen ja ompelen heille itse. Poskien lihavuus ja terveys sekä rintojen täyteläisyys vakuuttivat kyllä lupauksen lapsista. Kyneleet silmissä ja surullinen hymy vaikuttivat ettei muotonsa tällä hetkellä ollut proosallinen.

Kaikkein ensiksi pidettiin jumalanpalvelus, jonka ohessa Anton Ivanitsh kutsui palvelijat, sytytti kynttilät, otti papilta kirjan vastaan, kun tuo oli lakannut lukemasta ja antoi sen lukkarille, sitten täytti hän pullon siunatulla vedellä, pisti sen taskuun ja sanoi: se on Agafia Nikitishnalle. Istuttiin pöydän ääreen. Paitsi Anton Ivanitshia ja pappia, ei kukaan, tavan mukaan, koskenut mihinkään, sen sijaan teki Anton Ivanitsh täyden kumman tälle homeron kaltaiselle aamiaiselle. Anna Pavlowna itki yhä ja pyyhki salavihkaa kyneleitään.

– Älkää viitsikö enää, hyvä ystävä, Anna Pavlowna vuodattaa enemmän kyneleitä! sanoi Anton Ivanitsh teeskennellyllä harmilla, täytettyään ryypyn kirsikkaviinillä. – Laitatteko häntä sotaan, vai mitä? – Sitten juotuaan ryypyn puoleksi, alkoi hän maiskuttaa huuliaan.

– Sepä vasta kirsikkaviiniä! Semmoinen lemu kuin siitä läksi! Tällaista, hyvä ystävä, ei löydä koko kuvernöörin läänissä, sanoi hän, osoittaen suurinta tyytyväisyyttä.

– Tämä on kol... kolmen vuotista, virkkoi Anna Pavlowna nyyhkien: tänään aukasin... pullon... teitä varten.

– Hyi, Anna Pavlowna, iletää katsella teitä, alkoi taaskin Anton Ivanitsh: – ei ole ketään, joka teille antaisi ruoskaa, tarvitsisi oikein löylyttää.

– Ajatelkaa, Anton Ivanitsh, ainoa poika on minulla ja sekin häviää silmistäni, kun kuolen, niin ei ole kuka hautaan panisi.

– Entäs mitä varten me olemme olemassa? Olenko minä teille vieras, vai mitä? Mikä kiire teillä on kuolemaan? Saammepa nähdä, niin menette vielä naimisiin! Saisin häissänne hyppiä! Lopettakaa jo itkut!

– En voi, Anton Ivanitsh, tosiaan en voi; en tiedä itsekään niistä kyyneliä keräytyy.

– Tämmöistä poikaa ruveta lukon takana pitämään! Antakaa hänelle vapautensa, niin hän kohottaa siipensä, tekee teille semmoisia ihmeitä: kokoo itselleen arvonimiä.

– Teidän huulet ovat luotu vaan mettä juomaan! Miksi otitte niin vähän piirakkaa? Ottakaa vielä.

– Otan kyllä: kun tämän palan ensin lopetan.

– Teidän maljanne, Aleksander Fedoritsh! Onnellista matkaa! Palatkaa pian takaisin ja naikaa: Miksi te, Sofia Wasiljewna, punastuitte?

– En minä... minä muuten...

– Oh, niitä nuoria! – Teidän kanssanne he, he, he! ei tunne surua Anton Ivanitsh, sanoi Anna Pavlowna: – niin osaatte huvittaa: – antakoon Jumala teille terveyttä! Juokaa toki vielä kirsikkaviiniä!

– Juon, hyvä ystävä, juon, miksi en jäähyväisillä joisi!

Aamiainen päättyi. Kyytimies oli aikoja sitten valjastanut kuormarattaat. Ne tuotiin portaiden eteen. Palvelijat juoksivat toinen toisensa perässä. Yksi kantoi matkalaukkuja, toinen – nyyttiä, kolmas – säkkiä ja menivät jälleen jotain uutta hakemaan. Niinkuin kärpäset makeiden rohtojen ympäri, täyttivät palvelijat rattaat; jokainen pyrki sinne käsineen.

– Noin olisi mukavampi panna matkalaukku – puhui yksi: – mutta tuohon vasu ruokatavaroiden kanssa.

– Mihinkäs, hän panee jalkansa? vastasi toinen: – antaa matkalaukun olla ennen pitkin, vasun voi panna sivulle.

– Mutta silloin vierii polsteri alas, jos matkalaukku pannaan pitkin: parempi poikki. Mitä muuta? Ovatko saappaat sälytetyt?

– En tiedä. Kuka sälytti?

– Minä en sälyttänyt. Menepäs ja katso – eiköhän siellä ylhäällä ole.

– Mene itse.

– Entäs sinä? Näethän ettei minulla ole aikaa!

– Kas tuossa on vielä, älkää unohtako tätä! huusi tyttö, työntäen päiden sivutse kättänsä, jossa oli mytynen.

– Anna tänne!

– Pistäkää nämä jollain tavalla myös matkalaukkuun; äsken nämä unhotettiin, sanoi toinen, nousten jalkaraudalle ja antaen harjaa ja kappaa.

– Mihin sen nyt pistän? huusi hänelle lakeija: – mene tiehesi!

Näethän, että matkalaukku on jo alimmaisena!

– Rouva käski; mitäs se minua liikuttaa, vaikkapa heittäisitte maantielle, tuommoiset pirut!

– Anna tänne sitten kiiruusti; nämät voi syrjästä pistää taskuun.

Aisahevonon nosteli ja pudisteli vähän väliä päätään. Silloin antoi aisakello itsestään joka kerta kimakan äänen, joka muistutti erohetkeä, sivuhevoset seisovat ajatuksissaan; päät alapäin, aivan kuin ymmärtäen edessä olevan matkan suloisuudet, silloin tällöin huiskuttivat häntiään, tahti hamuilivat aisahevosen alahuulta Vihdoin tuli päättävä hetki. Vielä kerran rukoiltiin.

– Istukaa, istukaa kaikki! komensi Anton Ivanitsh: – olkaa hyvä ja istukaa, Aleksander Feodoritsh! ja sinä Evsei istu. Istu nyt vaan, istu! – Itse hän tuskin istahti yhdellä sivulla hetkiseksi tuolille. – No, nyt Jumalan haltuun!

Silloinpa Anna Pavlowna alkoi ulvoa ja hyppäsi Aleksanderin kaulaan.

– Hyvästi, hyvästi ystäväni! kuului kesken ruikutusta. Näenkö sinua enää koskaan?

Enempää ei voinut erottaa. Samassa alkoi kuulua toisen kellon ääni: pihalle lensi kolmen hevosen vetämät kärryt. Kärryistä hyppäsi alas joku nuori mies, kokonaan pölyssä, juoksi kamariin ja heittäsi Aleksanderin kaulaan.

– Pospelow! – Adujew... huusivat molemmat yht'aikaa, puristaen toinen toistaan sylissä.

– Mistä te tulette, kuinka?

– Kotoa, varta vasten ajoin vuorokausia, sanomaan sinulle jäähyväisiä.

– Ystävä, ystävä! todellinen ystävä! sanoi Adujew kyyneleet silmissä.

– Sadan kuudenkymmenen virstan päästä tulla sanomaan jäähyväisiä!

Oi, löytyy maailmassa ystävyttä! Eikö totta, ikuisesti, sanoi

Aleksander ja puristi tulisesti ystävänsä kättä ja heitti itsensä häntä vasten.

– Hautaan saakka! vastasi toinen puristaen vielä kovemmin kättä ja heittäen itsensä Aleksanderia vasten.

– Kirjoita minulle!

– Kyllä, kyllä, kirjoita sinäkin.

Anna Pavlowna ei osannut kylliksi hyvällä Pospelowia. Lähtö tuli pitkitetyksi puolella tunnilla. Vihdoinkin tuli lähtö. Kaikki läksivät jalkaisin lehtoon asti. Sillä välin kun Sofia ja Aleksander kulkivat pimeän porstuan läpi, heittäisivät he toistensa syliin.

– Sascha! Sascha kulta! – Senitscha – kuiskasivat he ja sanat kuolivat suuteleoon.

– Unhotatteko minut siellä? sanoi Sofia kyyneleissä.

– Oi, kuinka vähän te minua tunnette! Minä palaan, uskokaa, eikä toinen koskaan —

– Ottakaa tämä pian: siinä on minun hiukseni ja sormus.

Aleksander piiloitti huolellisesti molemmat taskuunsa. Edellä kulki Anna Pavlowna poikansa ja Pospelowin kanssa, sitten Maria Karpowna tyttärensä kanssa, ja lopuksi pappi Anton Ivanovitshin kanssa. Vähän matkan päässä kulki kuorma. Kyytimies voi toin tuskin pidättää hevosiaan. Palvelijat ympäröivät portilla Evseitä.

– Hyvästi, Evsei Ivanitsh! hyvästi kyyhkyseni, älä unhoita meitä! kuului joka haaralta.

Hyvästi veikkoset, hyvästi, älkää muistelko minua pahalla.

– Hyvästi, Evsei; hyvästi sydänpäpyseni! sanoi äiti, syleillen häntä:

– Tuossa on sinulle jumalan kuva; se on minun siunaukseni. Muista uskoasi, Evsei, älä mene väärään uskoon, siinä tapauksessa minä kiroon sinut! Älä juo, äläkä varasta; palvele herraasi totisesti ja uskollisesti. Hyvästi, hyvästi!..

Hän peitti kasvonsa esiliinalla ja poistui.

– Hyvästi, äiti! mutisi Evsei pitkäväteisesti. Hänen luokseen heittäisi kaksitoista vuotias tyttö.

– Sano jäähyväiset sisarellesi! sanoi eräs eukko.

– Sinunkin pitää olla jokapaikassa! sanoi Evsei, suudellen tyttöä.

– No hyvästi, hyvästi! Mene nyt tupaan paljassäärinen!

Erikseen toisista, viimeisenä seisoj Agrafena. Hänen kasvonsa kävivät viheliäisiksi. – Hyvästi Agrafena Ivanowna! sanoi hitaasti, kohottaen ääntänsä Evsei ja ojensi hänelle kätensä, Agrafena antoi itseään syleillä, mutta ei vastannut syleilyyn; hänen kasvonsa vääntyivät ainoastaan.

– Tuossa on sinulle! sanoi hän vedettyään esivaatteensa alta ja pistettyään Evseille jotakin sisältävän säkin. – Varmaankin sinä pietarilaisten kanssa alat seurustella! lisäsi Agrafena ja katsoi häneen kierosti. Tämä katse osoitti sekä surua että mustasukkaisuutta.

– Minäkö seurustelisin, minä? alkoi Evsei. – Herra hakatkoon minut palasiksi tällä paikalla ja silmäni päästä haljetkoon! Maan alle saan vajota, jos minä siellä jotain sellaista...

– Hyvä, hyvä! mutisi Agrafena epäillen: – mutta itse – uh! – Olin vähällä unhottaa! sanoi Evsei ja veti esille taskustaan likaisen korttipakan. – Tuossa, Agrafena Ivanowna, teille muistoksi; ettehan täällä niitä mistään saa.

Agrafena ojensi kättään.

Lahjoita minulle, Evsei Ivanitsh! huusi Proshka joukosta.

– Sinulleko! Ennen minä poltan, kuin sinulle lahjoittaisin! Hän pisti kortit taskuunsa.

– Anna toki minulle, sinä pöllö! sanoi Agrafena.

– En anna Agrafena Ivanowna, tehkää mitä tahdotte, en anna, te rupeaisitte hänen kanssaan korttia lyömään. Hyvästi!

Hän viittasi, taakseen katsomatta kädellään ja meni laiskasti kuorman perässä, jonka hän luultavasti olisi kantanut selässään Aleksanderin kyytimiehen kanssa hevosineen päivineen.

– Kirottu! sanoi Agrafena, katsoen hänen jälkeensä ja pyyhkien huivin nurkalla tippuvia kyyneleitä.

Lehdon luona seisattuiivat. Sillä välin kun Anna Pavlowna itki ääneen ja otti jäähyväisiä pojaltaan, pudisti Anton Ivanitsh yhtä hevosta kaulasta, otti sitä sen jälkeen kiinni sieraimista ja tärästi molemmalta puolta. Hevonen ei ollut siitä ollenkaan tyytyväinen, sillä se irvisti hampaitaan ja korskuu.

– Vedä tiukemmalle aisahevosen satulavyötä, sanoi hän kyytimiehelle: – etkö näe, että satula on vinossa.

Kyytimies katsahti satulaan ja kun näki että satula oli paikallaan, ei liikahtanut kuskin istuimelta, korjasi vaan piiskalla vähän mäkivöitä.

– Nyt on aika. Jumala on kanssanne! sanoi Anton Ivanitsh: riittää jo Anna Pavlowna, älkää kiusatko itseänne enempää! Mutta te Aleksander Feodoritsh; teidän täytyy joutua päivällä Shishkoviin. Hyvästi, hyvästi, antakoon Jumala teille onnea, arvonimiä, ristejä, kaikellaista hyvää kaikkea omaisuutta ja rikkautta!!! No, Jumalan haltuun; anna hevosten mennä ja katso, että ajat hiljempaa vierteen kohdalla! lisäsi hän, puhuen kyytimiehelle.

Aleksander istui, silmät itkusta punaisina rattaille, mutta Evsei lähestyi rouvaa, kumarsi hänelle jalkoihin asti ja suuteli hänen kättänsä. Rouva antoi hänelle viiden ruplan setelin.

– Katso Evsei ja muista: jos palvelet hyvin, niin naitan sinut

Agrafenalle, jos et, niin – .

Hän ei voinut jatkaa puhettaan. Evsei kiipesi kuskilaudalle. Kyytimies, joka oli ikävystynyt pitkällisestä odottamisesta, tuli nähtävästi vireäksi; hän painoi hattuaan, asettausi mukavammin ja nosti ohjaksia; hevoset alkoivat hiljaksen juosta. Hän lyödiä lämäytti väliin toista, väliin toista sivuhevosta, ne alkoivat laukata, ponnistivat tietä pitkin metsän taakse.

Saatto-joukko jäi ääneti ja liikkumatta seisomaan tomupilvessä, siksi kunnes rattaat katosivat näkyvistä. Anton Ivanitsh tointui ensimmäiseksi.

– No – nyt kotiinsa jokainen! sanoi hän.

Aleksander katsoi rattaista niin kauvan kuin voi taakseen, sitten kaatui hän tyynylle, kasvot alaspäin.

Älkää jättäkö minua onnetonta, Anton Ivanitsh! sanoi Anna Pavlowna! – syökää päivällistä täällä!

– Kyllä, hyvä ystävä, minä olen valmis: kenties syön illallistakin.

Niin voisitte olla yötäkin.

– Mutta miten: huomenna ovat hautajaiset!

– Ah, se on totta! Minä en teitä kiusaa! Sanokaa minulta terveisiä Feodoria Petrownalle, että sydämmestäni olen pahoillani hänen surustaan ja että olisin itse tullut häntä tervehtimään, mutta Jumala lähetti minullekin surun – saatoin poikaani.

– Sanon, kyllä sanon, en unhota!

– Sascha kyyhkyseni! kuiskasi Anna Pavlowna, katsoen taakseen. —

Häntä ei ole enää, katosi näkyvistäni!

Hän istui koko päivän ääneti, ei syönyt päivällistä, eikä illallista.

Mutta sen sijaan puhui, söi päivällistä sekä illallista Anton Ivanitsh.

– Missä asti hän lienee minun kyyhkyseni? sanoi Anna Pavlowna ainoastaan silloin tällöin.

– Kyllä hänen pitäisi olla jo Neplujevassa, Ei, mitä minä valehtelen? Ei hän vielä ole Neplujevassa, mutta alkaa lähestyä, siellä hän juo teetä, vastasi Anton Ivanitsh.

– Ei, hän ei juo koskaan tähän aikaan. Sillä tavoin matkusti Anna Pavlowna ajatuksissaan hänen kanssaan. Sitten kun, hänen laskunsa mukaan, pojan piti jo olla Pietarissa, niin rukoili hän väliin ja povasi korteilla väliin, tahi puheli pojastaan Maria Karpownan kanssa.

Mutta poika?

Hänet kohtaamme Pietarissa.

II

Piotr Ivanitsh Adujevin, meidän sankarimme sedän, lähetti vanhempi veljensä, Aleksanderin isä samalla tavalla Pietariin kuin tämänkin ja eli hän siellä mihinkään liikkumatta seitsemäntoista vuotta. Hän ei ollut sukulaistensa kanssa kirjeenvaihdossa veljensä kuoleman jälkeen, ja Anna Pavlowna ei tiennyt hänestä mitään siitä saakka, kuin tämä oli myynyt pienenlaisen tilansa, joka ei ollut kaukana hänen kotikylästään.

Pietarissa häntä pidettiin rikkaana miehenä, ehk'ei syyttäkään, ja hän kantoi muutamaa nauhaa hännystakkinsa napinlävessä; asui suurella kadulla, piti hyvän asunnon, kolme palvelijaa ja saman verran hevosia. Hän ei ollut vanha, mutta semmoinen, jota kutsutaan "mies paraassa ijässä" – kolmenkymmenen viiden ja neljänkymmenen vaiheilla. Muuten häntä ei miellyttänyt puhua ijästään, ei tyhjistä itserakkaudesta, vaan jostain edeltäpäin harkitusta edusta, niinkuin esim. olisi tahtonut antaa vakuuttaa henkensä korkeampaan hintaan ainakin hänen tavassaan salata oikeata ikäänsä ei ollut turhamaista vaatimusta miellyttää kaunista sukupuolta.

Hän oli pitkä, tasasuhtainen mies, isot, säännölliset piirteet tummissa kasvoissa, tasainen, kaunis käynti ja pidätetyt, mutta miellyttävät tavat. Semmoisia miehiä tavallisesti kutsutaan bel homme'iksi.

Kasvoissa näkyi taito osata itseään hillitä, eikä antaa kasvojen olla sielun peilinä. Hän oli sitä mieltä, ettei semmoinen ollut mukavata hänelle itselleen eikä muillekaan. Ei hänen kasvojaan sentään saattanut sanoa puisiksikaan, ei, ne olivat ainoastaan tyynet. Välistä vaan voi niissä huomata väsymyksen jälkiä – luultavasti rasittavista toimista. Häntä pidettiin toimeliaana ja taitavana ihmisenä. Hän puki itseään huolellisesti, melkein keikarimaisesti, mutta ei liiaksi, ainoastaan aistilla; käytti erinomaisia liinavaatteita, kädet olivat täyteläiset ja valkoiset, kynnet pitkät ja läpikuultavat.

Eräänä aamuna kun hän oli herännyt ja soittanut kelloa, toi palvelija teetä kantaessaan kolme kirjettä ja ilmoitti, että eräs nuori herra oli käynyt, joka sanoi itseään kutsuttavan Aleksander Feodoritsh Adujeviksi, mutta Piotr Ivanitshia kutsui sedäkseen, ja lupasi tulla kahdenneltoista tunnilla.

Piotr Ivanitsh kuunteli tavallisuuden mukaan tämän ilmoituksen rauhallisena teroitti ainoastaan hieman korviansa ja kohoitti kulmakarvoja.

– Hyvä, saat mennä, sanoi hän palvelijalle. Sitten otti hän yhden kirjeen, aikoi auaista sen, mutta pysähtyi ja vaipui ajatuksiin.

– Veljeni poika maanseudulta – sepä odottamatonta! mutisi hän – ja minä kun toivoin että siellä päin minut ovat unhottaneet! Ei siitä väliä, mitäpä hänen kanssaan rupean kursattelemaan! Eriän kyllä hänestä...

Hän soitti taaskin.

– Sano sille herralle, kun hän tulee, että noustuani matkustin paikalla tehtaalle ja palajan vasta kolmen kuukauden päästä.

– Hyvä, vastasi palvelija: – mutta mitä käskette tekemään tuomisilla?

– Millä tuomisilla?

– Eräs mies toi niitä: hän sanoi: rouva lähetti maatuomisia.

– Tuomisia?

– Niin: putinallisen mettä, säkillisen kuivattuja vattuja...

Piotr Ivanitsh kohotti hartioitaan.

– Vielä kaksi pankkoa palttinaa ja hilloa...

– Palttina on varmaankin hyvää...

– Palttina on hyvää ja hillo sokerista.

– Saat mennä, tulen kohta katsomaan.

Hän otti yhden kirjeen, aukasi sen ja tarkasti silmäillen yhtä sivua. Se oli kuin isokirjaiminen slaavilainen aapinen: v kirjaimen sijassa oli kaksi viivaa, joiden poikki oli vedetty ylhäällä ja alhaalla viivoja, mutta k-kirjaimen sijassa yksinkertaisesti kaksi viivaa; kirje oli kirjoitettu ilman kaikkia välimerkkejä.

K. K. Piotr Ivanitsh!

"Oltuanne teidän isä-vainajanne kanssa lyhyemmän ajan tuttava ja ystävä, ja olen teitäkin huvittanut monasti lapsuuteni aikana ja talossa maistelin leipää ja suolaa, siksi uskallan hartaasti ja suosiollisesti toivoa ettette ole unhottaneet ukko-vanhusta, Vasili Tihonitshia, me muistellemme teitä ja vanhempianne hyvällä ja rukoilemme Jumalaa..."

– Mitä loruja? Keltä tämä on – sanoi Piotr Ivanitsh katsoen allekirjoitusta. Vasili Sajeshalow! Sajeshalow – vaikka tappakaa – en muista. Mitä hän tahtoo minulta?

Hän jatkoi lukemista.

"Mutta minun nöyrin pyyntöni ja teitä vaivaamiseni on – älkää kieltäkö hyvä ystävä – teidän siellä Pietarissa on toista, kun täällä meidän, kaikki omaa ja kotoista. Sain niskoilleni kirokun oikeus-jutun, joka jo kohta seitsemän vuotta on ollut poistamatta painamassa: jos muistatte sitä pientä metsää, joka on parin virstan päässä meidän kylästämme. Patala teki virheen ostokirjaan, mutta minun vastustajani, Medvedew iski siihen kiinni: se on vääryyttä eikä siitä mihinkään pääse. Medvedew on sama joka teidän tiluksillanne kalasti aina luvatta; isä-vainajamme ajoi häntä pois ja häpäsi häntä, aikoipa tuon omavaltaisuutta kannella kuvernöörillekin, mutta hyväntahtoisuudesta, Jumala antakoon hänelle taivaan valtakunnan, antoi anteeksi, vaan tuommoista ilkiötä ei pitäisi sääliä. Auttakaa minua, Piotr Ivanitsh, asia on nyt Hallitsevassa Senatissa; en tiedä missä osastossa ja kenellä, mutta kyllä ne teille paikalla näyttävät. Käykää sihteerien ja senattorien luona, koettakaa saada heidät minun puolelleni, sanokaa, että erehdyksestä, totisesta ostokirjaan tulleesta erehdyksestä saan kärsiä: kyllä he teille tekevät mitä hyvänsä. Siinä samalla hommatkaa minulle patenttikirja kolmella arvonimellä, lähettäkää se minulle. Vielä, hyvä ystävä, Piotr Ivanitsh, olisi minulla tärkeä asia: ottakaa sydämmestänne osaa viattomalle ahdistetulle marttyrille ja auttakaa neuvoilla ja töillä. Teillä on siellä lääninhallituksessa neuvosmies Droshow, kerrassaan kultaa, mutta ei ihminen; kuolisi ennenkuin pettäisi omiaan; kaupungissa en tiedä muuta kortteria kuin hänen luonaan, – kun tulen kaupunkiin, menen suoraan hänen luokseen, asun siellä viikottain – Jumala varjelkoon – en uskaltaisi ajatella pysähtyä toisten luo, hän syöttää, juottaa, pastania pelataan päivällisestä pitkään yöhön, saakka. Ja semmoista miestä ovat panetelleet ja nyt pakoittavat häntä hakemaan virkaeroa. Käykää, rakas isä, kaikkien ylhäisten luona, sanokaa heille millainen ihminen on Afanasi Ivanitsh: työtä tehdessä – niin se kerrassaan kiehuu hänen käsissään, sanokaa; että kanne häntä vastaan on väärä, kuvernöörin sihteerin juonia – kyllä ne teitä kuuntelevat, ja kirjoittakaa minulle ensimmäisessä postissa. Käykääpä myös entisen virkaveljeni Kastjakovin tykönä. Kuulin eräältä tänne tulleelta ylioppilaalta, teidän pietarilaiseltanne varmaankin tahdotte tietää – että hän asuu Hiekoilla; kyllä lapset teille talon näyttävät; kirjoittakaa samassa postissa, eläkö hän, onko hän terve, mitä hän toimii ja muistakaa minua? Tutustukaa ja tulkaa ystäväksi hänen kanssaan: hän on mainio ihminen – sydän aina avoinna ja semmoinen pilkkakirves. Lopetan kirjeeni vielä yhdellä pyynnöllä..."

Adujew lopetti lukemisen, repi kirjeen hitaasti neljään osaan ja viskasi pöydän alle olevaan paperikoriin, oikasi itseään ja haukotteli.

Hän otti toisen kirjeen ja alkoi sitäkin lukea puoliääneen.

"Rakas veljeni, kunnioitettava herra Piotr Ivanitsh!"

– Mikä sisar tämä on! sanoi Adujew katsoen allekirjoitusta: – Maria Garbatowa... Hän käänsi päätään kattoon päin ja alkoi muistella jotain...

– Mitä peijakasta tämä on? Tuntuu tutulta... ah, hyvä – olihan veljeni nainut Garbatowin; tämä on sen sisar, tämä on se... ah! muistan...

Hän rypisti kulmakarvojansa ja alkoi lukea.

"Vaikka kohtalo on meidät erottanut, ehkä ainaiseksi ja meidän välillämme on juopa; vuosia on kulunut..."

Hän jätti lukematta muutamia riviä.

"Tulen hautaan saakka muistamaan, kun me yhdessä kävelimme meidän järven rannalla ja te menitte polvia myöten veteen, henki ja terveys vaarassa, toitte minulle ison keltaisen kukan kaislojen seasta, kuinka sen varresta juoksi jonkimmainen neste, joka likasi kätemme, te otitte hattuunne vettä, että saimme pestä ne puhtaiksi; silloin nauroimme paljon siitä. Kuinka onnellinen minä olin silloin. Se kukka on vielä nytkin tallessa kirjan välissä..."

Adujew pysähtyi. Näkyi, ettei tämä asianhaara ensinkään miellyttänyt häntä, pudistipa epäillen päätään.

"Onko se nauha vielä tallessa teillä (hän jatkoi lukemista) jonka veitte piironkini laatikosta, huolimatta rukouksistani ja huudoistani..."

Minäkö vein nauhan! sanoi hän ääneen, otsa tullen pilviseksi, Oltuaan ääneti hyppäsi hän muutaman rivin ylitse ja luki.

"Minä olen vihkinyt itseni naimattomaan elämään ja tunnen itseni hyvin onnelliseksi; ei kukaan kiellä muistelemasta niitä onnellisia aikoja..."

– Aha, vanha piika! ajatteli Piotr Ivanitsh. – Ei ihme, että keltaset kukat ovat mielessä! Mitä siellä on vielä?

"Oletteko nainut rakkahin veli, ja kenen? Kuka se herttainen ystävä on, joka kaunistaa teidän elämänne tien sanokaa minulle hänen nimensä; minä tulen rakastamaan häntä kuin omaa sisartani, ja unelmissani yhdistän hänen kuvansa teidän kanssanne, rukoilen edestänne. Jos ette ole naimisissa, niin sanokaa mistä syystä ette ole, – kirjoittakaa suoraan: teidän salaisuksianne ei kukaan lue, minä säilytän niitä povellani ja ihmiset voivat riistää ne minulta ainoastaan oman sydämeni kanssa. Älkää viivytekö, kärsimättömyydellä odotan teidän selittämättömiä riviä..."

"Ei, sinun rivisi ne ovat selittämättömiä!" ajatteli Piotr Ivanitsh.

"Minä en tiennyt (luki hän) että meidän rakkaan Saschenkan päähän piti tulla katsomaan loistavaa pääkaupunkia – onnellinen, hän saa nähdä kauniita taloja ja makasiineja, saa nauttia loistoa ja painaa rintaansa vasten jumaloidun sedän, – mutta minä vuodatan sillä välin kyyneleitä, muistelllessani onnellista aikaa. Jos olisin tiennyt hänen matkastaan, niin yöt ja päivät olisin teille ommellut tyynyjä: araapialainen kahden koiran kanssa; ette usko kuinka monasti olen itkenyt katsellessani sitä mallia: mikä voi olla pyhempi ystävyyttä ja uskollisuutta? Nyt minua valtaa yksin tämä ajatus; sille minä pyhitän päiväni, mutta minulla ei ole täällä hyvää lankaa, ja sentähden pyydän nöyrimmästi teitä, rakkahin veljeni lähettämään minulle, niin pian kuin mahdollista, parhaimmasta makasinista näiden mallien mukaan, jotka olen tähän pistänyt, mitä parhaimpaa englantilaista lankaa. Mutta mitä minä? Mikä kummallinen ajatus pysäytti kynäni! Kenties te olette unhottaneet meidät, ja mitäpä te muistaisittekaan surkuteltavaa marttyyriä, joka on maailmasta poistunut, ja vuodattaa kyyneleitä. Mutta ei! En voi ajatella, että te olisitte hylkiö niinkuin kaikki miehet ovat: ei, sydämeni sanoo minulle, että olette meitä kaikkia kohtaan säilyttänyt entiset tunteet ylellisen ja loistavan pääkaupungin keskellä. Tämä ajatus on kuin palsami kärsivälle sydämelle. Suokaa anteeksi, en voi jatkaa enempää, käteni vapisee..."

Hautaan saakka teidän Maria

Gorbatowa

"P. S. Veikkoseni, olisiko teillä hyviä kirjoja? Lähettäkää, jos ette itse tarvitse: muistelin joka sivulla teitä ja itkisin, tahi ottakaa puodista uusia, ell'eivät ole kovin kalliita. Sanotaan herra Sakaskinin ja herra Marlinskin teoksia erittäin hyväksi – vaikka niitä, sitten näin minä sanomalehdissä myöskin nimellä! Ennakkoluuloista, kirj. herra Pusin – lähettäkää se, – minä en kärsi ennakkoluuloja."

Luettuaan alkoi Adujew lähettää tämän kirjeen samaa tietä, mutta seisahtui.

– Ei, ajatteli hän, säilytän sen: kyllä löytyy hajullisia tämmöisille kirjeille; muutamat kokoelevat kokonaisia kokoelmia, – kenties voin jollekulle lahjoittaa.

Hän viskasi kirjeen helmistä tehtyyn koriin, joka riippui seinällä, otti sitten kolmannen kirjeen ja alkoi lukea:

Rakkahin lankoni, Piotr Ivanitsh!

Muistatteko miten seitsemäntoista vuotta takaperin laitoimme teitä matkalle? Herra on suonut, että saan siunata kaukaiselle matkalle omankin lapseni. Katselkaa, veikkoseni, häntä niin muistatte vainajan, meidän rakkaan Feodor Ivanitshin. Sashenka on hänen elävä kuvansa. Jumala yksin tietää mitä äidin sydän on kärsinyt häntä laskeessaan vieraalle puolelle. Lähetän hänet, oman ystäväni, suoraan teille: käskin ettei saa mihinkään muuante pysähtyä kun teille...

Adujew pudisti taaskin päätään. – Tyhmä akka! mutisi hän ja luki: Hän olisi jäänyt ehkä kokemattomuudesta kestikievariin, mutta minä tiedän miten se voisi pahoittaa oman sedän mieltä ja käskin siis tulla suoraan teille. Kyllä on töillä iloa kohdatessanne toisianne. Älkää jättäkö häntä, rakas lanko, antakaa hänelle neuvoja ja ottakaa holhoukseenne; minä annan hänet käsistäni teidän käsiinne.

Piotr Ivanitsh pysähtyi taaskin.

"Olettehan siellä ainoa hänelle (luki hän taaskin). Seuratkaa häntä silmillänne, älkää lellitelkö liiaksi, älkää taas vaatikokaan liikaa, kyllä löytyy muita jotka vaativat, vieraat kyllä vaativat, ei sitten ole ketään, joka pitäisi hyvänä paitsi omainen; hän on itse hyvin ystävällinen: kun näette hänet, niin ette väisty hänen luotaan. Sanokaa päällysimelle, jota hän tulee palvelemaan, että pitäisi hyvänä Sashenkaa ja ensimmäiseksi kohtelisi häntä hellästi: hän on minulle hellä. Varokaa häntä juomista ja korteista. Yöllä – varmaan tulette yhdessä huoneessa makaamaan – on Sashenka tottunut makaamaan seljällään: siitä tuo sydänkäpyni kovin oihkaa ja riehuu; herättäkää hänet hiljaa ja ristikää häntä; se menee sitten paikalla ohitse, mutta kesällä peittääkää hänen suutaan huivilla: unissaan aukasee hän sen ja nuo kirotut kärpäset tunkeuvat sinne aamupuolella yötä. Älkää jättäkö häntä rahanpuutteessakaan..."

Adujevin kasvot kävivät tuimiksi, mutta ne selkenivät pian kun luki edelleen.

"Minä lähetän mitä on tarvis, nyt annoin hänelle käsiin tuhat ruplaa. Kunpa hän vaan ei menettäisi niitä turhuuksiin ja kunpa eivät viekottelijat niitä viekottelisi häneltä, onhan teillä siellä pääkaupungissa paljon lurjuksia ja häpeämättömiä ihmisiä. Ja nyt antakaa anteeksi, rakas lanko, – olen kokonaan tullut taitamattomaksi kirjoittamaan. Jään sydämestäni kunnioittamaan teitä."

Kälynne

A. Adujeva

"P. S. Lähetän tämän ohessa meidän maatuomisiamme – vattuja omasta puutarhastani, valkeata hunajaa – puhdasta kuin kyynel, – Hollannin palttinaa kahdeksi tusinaksi paitoja ja kotitekoista hilloa. Syökää ja pitäkää terveydeksenne, jos kuluvat – lähetän lisää. Pitäkää silmällä Evseitäkin: hän on hiljanen eikä juo, mutta kenties pääkaupungissa saa huonoja tapoja, – silloin voi rangaistakin."

Piotr Ivanitsh pani kirjeen hitaasti pöydälle, otti vielä hitaammin sikarin ja pyöritettyään sitä käsissään alkoi polttaa. Kauan tuumiskeli hän sitä sutkausta, joksi hän sitä ajatuksissaan nimitti, minkä käly oli hänelle tehnyt. Hän otti tarkkaan selkoa ajatuksissaan mitä hänelle oli tehty ja sitä, mitä hänen itsensä oli tekeminen.

Tämmöisiä päätöksiä teki hän koko tapauksesta. Veljensä poikaa hän ei laisinkaan tunne ja tietysti ei rakastakaan, sen vuoksi hänen sydämensä ei ole velvoitettu minkäänlaisiin velvollisuuksiin, asia oli järjellä ratkaistava ja kohtuullisuuden lailla. Hänen veljensä oli nainut nauttiakseen avioelämää, – minkätähden hän, Piotr Ivanitsh, vaivaisi itseään huolilla veljensä pojasta, hän, joka ei ole nauttinut avioelämän eduista? Ei minkäntähden.

Toiselta kannalta katsoen kuvautui näin: äiti oli lähettänyt pojan suoraan hänen luokseen, hänelle huoleksi, tietämättä, tahtooko hän ottaa vastaan tätä ristiä, tietämättä sitäkään, onko hän elossa ja tilaisuudessa tekemään mitään veljensä pojalle. Luonnollisesti tämä on kaikki tyhmää; mutta jos teko kerran on tehty ja veljenpoika on Pietarissa, avutta, tuttavitta, vieläpä suosimus kirjettäkin, nuori, kokemuksetta... onko hänellä oikeus jättää tämä oman onnensa nojalle, heittää ihmistulvaan ilman ohjeita ja neuvoja ja jos tälle tapahtuisi jotain onnettomuutta – eikö hän saisi vastata omantuntonsa edessä?

Siinä samassa muisti Adujew kuinka häntä seitsemäntoista vuotta takaperin, veli vainaja ja sama Anna Pavlowna valmistivat matkalle. He tietysti eivät voineet tehdä hänelle mitään Pietarissa, hän löysi itse tiensä... mutta hän muisti Anna Pavlownan kyyneleet jäähyväishetkellä, hänen siunauksensa, aivan kuin äidin, hänen hyväilynsä, hänen piirakkansa ja lopuksi hänen viimeiset sanansa: "sitten kun Sashenka kasvaa isoksi – silloin kolmevuotias lapsi, – kenties, te veikkoseni hyväilette häntä..." Silloin Piotr Ivanitsh nousi ja meni kiirein askelin eteiseen...

– Vasili! sanoi hän: – kun veljenpoika tulee, niin älä kiellä häneltä. Mene ja tiedustele, onko täällä ylhäällä vuokrattu se kamari, jota tarjottiin muutama aika sitten, jos se ei ole vuokrattu, niin sano, että minä otan sen huostaani. Aha! nämät ovat tuomiset! Mitä me niillä teemme? – Taanoin näki meidän kauppias kun niitä kannettiin ylös, hän kysyi: emmekö antaisi hänelle hunajaa?.. Hän sanoi: "minä maksan teille hyvän hinnan", lupasi ottaa vatutkin.

– Hyvä! anna vaan hänelle. Mutta palttina, mihinkä se pannaan? ehkä se kelpaa päällyksiksi?.. Pistä palttina talteen, samoin hillokin – sitä voi syödä: taitaa olla kunnollista.

Piotr Ivanitsh ennätti juuri asettua partaansa ajamaan, kun Aleksander Feodoritsh ilmestyi. Hän tahtoi heittää itsensä sedän kaulaan, mutta tämä puristi märällä kädellään hänen nuorta kättään ja piti häntä vähän matkan päässä itsestään, juurikuin olisi tahtonut katsella häntä, mutta enemmän taisi tuo olla sitä varten, että voisi keskeyttää tämän puuskan ja rajoittaa käden puristukseen.

– Äitisi kirjoitti totta, sanoi hän: sinä olet elävä velivainajani kuva; olisin tuntenut sinut vaikka kadulla. Mutta sinä olet paremman näköinen No, minä jatkan kursailematta partani ajamista, mutta sinä saat istua tuohon – vastapäätäni että näkinsin sinua ja aloittakaamme keskustelua.

Tämän jälkeen Piotr Ivanitsh alkoi tehdä työtään, niinkuin siellä ei olisi ketään ollut, saipposi poskiaan, pullistaen kielellään väliin toista ja väliin toista poskea. Aleksanderia hävetti tämä vastaanotto, eikä hän tiennyt miten piti aloittaa keskustelua. Hän luuli sedän kylmyyden tulleen siitä, kun hän ei tullut suoraan sedän luo.

– No, mitenkä äitisi voi? Onko hän terve? Luulen että hän on vanhentunut? kysyi setä irvistellen kaikella tavalla peilin edessä.

– Mamma on, Jumalan kiitos, terve ja lähettää teille terveisiä ja täti Maria Pavlowna samoin, sanoi Aleksander Feodoritsh arasti, – täti käski minun puolestaan syleillä teitä... Hän nousi ja lähestyi setää suudellakseen häntä poskelle, tahi päähän, tahi olkapäähän, tahi lopuksi mihin onnistuisi.

– Pitäisi tätisi jo vuosiensa puolesta olla viisaamman, mutta hän, näet on yhä samallinen hupakko kuin kaksikymmentä vuotta takaperin...

Onneton Aleksander astui takaperin paikalleen.

– Saitteko setä kirjeen? – sanoi Aleksander.

– Kyllä, sain.

– Vasili Tihonitsh Sajeshalow, alkoi Aleksander Feodoritsh, pyytää teitä välttämättömästi menemään ja hommaamaan hänen asiaansa...

– Niin, hän kirjoittaa minulle...

– Eikö teillä vielä ole loppuneet tuommoiset aasit?

Aleksander ei tiennyt mitä hänen piti ajatella – niin tekivät nämät nimitykset hänet alakuloisiksi.

– Suokaa anteeksi setä... alkoi hän melkein vavisten.

– Mitä?

– Suokaa anteeksi etten tullut suoraan teille, mutta jäin dilisansi-konttoriin... Minä en tiennyt teidän asuntoanne...

– Mitä anteeksi pyytämistä siinä on.? Siinä teit oikein hyvin. Äitisi on, Jumala ties, mitä saanut päähänsä. Mitenkä sinä olisit voinut tulla minun luokseni, tietämättä, voisiko pysähtyä tahi ei? Niinkuin näet, asuntooni on nuoren miehen, yhdelle vaan: sali, vierashuone, ruokasali, kabinetti ja vielä työkabinetti, vaate- ja pukemahuone – liikaa huonetta ei ole. Minä ahdistaisin sinua ja sinä minua... Minä olen löytänyt täällä samassa talossa sinulle asunnon.

– Ah setä! sanoi Aleksander: – kuinka voin teitä kiittää tästä huolenpidostanne?

– Hän hyppäsi taaskin paikaltaan tarkoituksella osoittaa sanalla ja teolla kiitollisuuttaan.

– Hiljaa, hiljaa, älä koske! sanoi setä: – partaveitset ovat terävät, saat olla varoillasi ettet haavoita itseäsi ja minua.

Aleksander huomasi, ettei hän huolimatta kaikista ponnistuksista, saa kertaakaan syleillä ja puristaa kuuna päivänä jumaloittua setää ja jätti aikomuksensa toistaiseksi.

– Huone on hyvin hauska, alkoi Piotr Ivanitsh: akkunat ovat hiukan seinälle päin, mutta ethän sinä aina akkunan vieressä istu; jos satut olemaan kotona, niin voit toimia jotain, akkunan vieressä ei ole aikaa haukotella. Ei se ole kalliskaan – neljäkymmentä ruplaa kuukaudelta. Palvelijalle on etuhuone. Saat opetella alusta alkaen elämään yksin ilman lapsenpiikaa; panna kokoon oman pienen talouden, s.o. pitää kotona oma ruoka, teetä sanalla sanoen, oma nurkka – un chez soi, niinkuin ranskalaiset sanovat. Siellä voit vapaasti ottaa vastaan ketä tahdot... Sitäpaitsi silloin kun minä syön päivällistä kotona, niin pyydän nöyrimmästi, mutta toisina päivinä – täällä nuoret miehet tavallisesti syövät ravintolassa, – mutta minä neuvoisin sinua, että lähetät hakemaan päivällistä: kotona on rauhallisempaa ja ei tarvitse peljätä yhtyväsä Jumala ties millaisten kanssa. Niinkö...?

– Setä, minä olen sangen kiitollinen...

– Mitä kiitollinen? Oletthan minulle sukulainen? Minä olen täyttänyt velvollisuuteni. No, nyt minä puen päälleni ja lähden; minulla on sekä virka että tehdas...

– Minä en tiennyt setä, että teillä on tehdas.

– Lasi- ja posliinitehdas; sitäpaitsi en minä ole yksin: meitä on kolme asiakumppania.

– Käykö hyvin?

– Kyllä, tavallisesti; enimmäkseen myydään sisimmäisissä lääneissä markkinoilla. Viimeisenä parina vuotena – vaikka missä. Jos vielä vuotta viisi menee sillä tavoin, niin sitten... Yksi asiakumppani, tosiaan, ei ole kovin luotettava – juo yhä; mutta kyllä minä osaan pitää häntä kourissani. No, hyvästi sitten! Mene nyt katselemaan kaupunkia, syö jossain päivällistä, mutta tule illalla luokseni teetä juomaan, minä olen silloin kotona, – voimme sitten keskustella. Vasili, hei! Näytä tälle herralle huone ja auta häntä asettamisessa.

"Vai tämmöistä sitä on Pietarissa... ajatteli Aleksander, istuen uudessa asunnossaan: – jos oma setä on tämmöinen, niin mitä sitten muut?.."

Nuori Adujew astui edes takaisin huoneessa syvästi vaipuneena ajatuksiin, mutta Evsei taas puheli itsekseen järjestäen kamaria.

"Mitä elämää tämä on, mutisi hän: – Piotr Ivanitshilla lämmitetään kyökkiä kerran kuukaudessa, palvelijatkin syövät muualla... Herra Jumala, tämmöistä! ovatpa aika ihmisiä! Ei voi muuta sanoa, vielä heitä kutsutaan Pietarilaisiksi! Meillä niin joka koira syö omasta kupistaan".

Aleksander taisi tuumia Evsein tavalla, vaikk'ei virkkanut mitään. Hän lähestyi akkunaa, näki ainoastaan savupiippuja, kattoja ja mustia, likaisia tiilisten talojen kylkiä... vertasi tämän siihen mitä näki pari viikkoa takaperin maatalonsa akkunasta. Hän meni ulos – hämmennys, kaikki juoksevat jonnekin, pitävät huolta vaan itsestään, tuskin katsovat ohitse kulkeviin ja silloinkin ehkä sen vuoksi ett'eivät töytäisi toisiinsa. Hän muisti oman läänikaupunkinsa, jossa jokaikisen vastaanotto oli tavallaan hauskaa. Milloin tuli Ivan Ivanitsh ja meni Piotr Petrovitshille – ja kaikki kaupungissa tiesivät mitä varten. Milloin Maxia Martinovna tuli iltakirkosta, milloin Afanasi Savitsh meni kalastamaan. Tuolla taas ratsastaa pää vaarassa santarmi kuvernööriltä tohtorille, ja jokainen tietää, että hänen ylhäisyytensä puoliso synnyttää, vaikka kaikenmoisien kummien ja mummojen mielestä ei pitäisi siitä ennen aikoja tietää. Kaikki kysyvät: tytönkö vai pojan? Rouvat laittelevat juhlamyssyjä. Tuolla tuli Matvei Matveitsh talosta, paksu keppi kädessä, kello kuuden aikoina, jokainen tietää, että ilman sitä hänen vatsansa ei sulata, että hän välttämättömästi seisattuu vanhan neuvoksen akkunan alle, joka, niinkuin jokainen tietää, juo tähän aikaan teetä. Jos kuka tulee vastaan, tervehdys ja pari sanaa, ja senkin, jota ei tervehdi, tietää kuka se on, mihin ja mitä varten menee ja sen silmissä taas on kirjoitettu: tiedän minäkin, kuka Te olette, mihin ja mitä varten menette. Jos vihdoinkin tulee vastaan tuntemattomia, jotka eivät vielä toisiaan ole nähneet, niin molempien kasvot muuttuvat kysymysmerkeiksi, he seisattuvat, katsovat pari kertaa taakseen, mutta tultuaan kotia kertovat uuden henkilön puvun ja käymisen ja siitä lähtee sitten puheita ja arvoituksia, kuka se oli, mistä ja mitä varten. Mutta täällä ihan työntävät katseellaan pois tieltä, juurikuin kaikki olisivat keskenään vihollisia.

Alussa Aleksander katseli pikkukaupunkilais-uteliaisuudella jokaista vastaan tulevata ja jokaista kunnollisesti puettua ihmistä, luullen heitä milloin ministeriksi tahi lähettiläiksi, milloin kirjailijoiksi: "Eiköhän tuo ole se? ajatteli hän: – eiköhön tämä ole?" Mutta pian hän siihen kyllästyi – ministerejä, lähettiläitä, kirjailijoita tuli joka askeleella vastaan.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.